

شماره چاپ: ۴۵۱

دوره نهم - سال اول

شماره ثبت: ۲۳۴

تاریخ چاپ: —

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«طرح سنجش و پذیرش دانشجو در دانشگاهها و

مراکز آموزش عالی کشور»

کد موضوعی: ۲۱۰

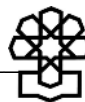
شماره مسلسل: ۱۲۹۸۰

اردیبهشت ماه ۱۳۹۲

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۶.....	۱. قانون پذیرش دانشجو، حذف کنکور از نظر تا عمل
۷.....	۲. معوق ماندن اجرای قانون، بررسی علت یا علت‌ها
۱۰.....	۳. مقایسه طرح پیشنهادی و قانون مصوب ۱۳۸۶/۸/۹
۱۲.....	۴. واقعیات قابل تأمل در سنجش و پذیرش دانشجو
۱۶.....	۵. اشکال‌های حقوقی طرح
۱۷.....	نتیجه‌گیری
۲۰.....	منابع و مآخذ

اظهارنظر کارشناسی درباره:
«طرح سنجش و پذیرش دانشجو در دانشگاهها و
مراکز آموزش عالی کشور»

چکیده

باتوجه به عدم اجرای قانون پذیرش دانشجو در دانشگاهها و مراکز آموزش عالی کشور، مصوب ۱۳۸۶/۸/۹، جمعی از نمایندگان مجلس با ارائه طرحی با عنوان «سنجش و پذیرش دانشجو در دانشگاهها و مراکز آموزش عالی کشور» پیشنهاد کرده‌اند که پذیرش دانشجو حسب ظرفیت رشته محل و تقاضای داوطلبان براساس سه روش:

الف) استفاده از سابقه تحصیلی،

ب) استفاده از سابقه تحصیلی و آزمون عمومی،

ج) استفاده از سابقه تحصیلی، آزمون عمومی و آزمون اختصاصی،

انجام شود. با این تأکید که اصل بر سنجش داوطلبان براساس روش‌های الف و ب است و برنامه‌ریزی وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، علوم تحقیقات، فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی باید به‌گونه‌ای باشد که پس از پنج سال از تصویب طرح، پذیرش دانشجو صرفاً براساس سابقه تحصیلی (روش الف) صورت گیرد.

مقایسه طرح پیشنهادی با قانون مصوب، تفاوت عمده‌ای را نشان نمی‌دهد. به

همین لحاظ دور از انتظار نیست که اجرای طرح در صورت تصویب، به همان سرنوشت قانون فعلی دچار شود، به خصوص که بین عرضه و تقاضا در مورد معدود رشته محل‌های پرجاذبه و پرتعداد عدم تعادل جدی وجود دارد. براین اساس در گزارش حاضر پیشنهاد شده است که به جای تأکید بر حذف کنکور، در طرح پیشنهادی سازوکارهایی گنجانده شود که به کاهش تقاضا یا افزایش عرضه در رشته‌های پرتعداد بیانجامد.

مقدمه

۱. این گزارش با بهره‌گیری از نتایج پژوهش‌ها و بررسی‌های انجام شده قبلی، شامل مجموعه مقالات^۱، گزارش کمیسیون‌ها^۲ و گزارش نهایی^۳ سمینار «بررسی روش‌ها و مسائل آزمون‌های ورودی دانشگاه‌ها»، «آسیب‌شناسی آزمون ورودی دانشگاه»^۴، «طرح پیشنهادی نظام پذیرش دانشجو»^۵، «بررسی نظام پذیرش دانشجو در کشور و ارائه الگوی پیشنهادی»^۶، «بررسی و نقد قانون پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز

۱. خانه ریاضیات اصفهان، آذرماه ۱۳۸۱.

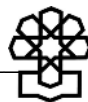
۲. همان.

۳. خانه ریاضیات اصفهان، شهریورماه ۱۳۸۲.

۴. مرتضی مردیها، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره‌های ۳۱ و ۳۲، صص ۹۱ تا ۱۲۴، ۱۳۸۳.

۵. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۷۵۵۶، آبان‌ماه ۱۳۸۴.

۶. همان، شماره مسلسل ۷۶۲۴، دی‌ماه ۱۳۸۴.

آموزش عالی کشور»^۱، سلسله نشست‌های کارشناسی که در مرکز پژوهش‌های مجلس در این خصوص انجام شد^۲ و دیدگاه‌های کارشناسی گروه آموزش عالی و تحقیقات دفتر مطالعات اجتماعی مرکز پژوهش‌ها تدوین شده است.

۲. آزمون سراسری برای ورود به دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی (کنکور)، روشی از روش‌های سنجش و اندازه‌گیری و پیامد و راهکاری برای مواجهه با فزونی تقاضا بر عرضه در عرصه آموزش عالی است. به این لحاظ بحث در کم و کیف کنکور از سالی به سال دیگر، از دانشگاهی به دانشگاه دیگر و از رشته‌ای به رشته دیگر می‌تواند متفاوت باشد.

۳. سنجش و اندازه‌گیری یک حوزه علمی دارای حدود و ثغور نظری و عملی وسیعی است و پژوهشگران و نهادهای پژوهشی متعددی در این حوزه به مطالعه و پژوهش اشتغال دارند. با این همه هر امتحان، مسابقه و روشی که برای سنجش و اندازه‌گیری انتخاب شود، خواه، ناخواه هم دارای محسنات و هم دربرگیرنده آفت‌هایی است که در منابع مربوط بدان‌ها پرداخته شده است.^۳

۴. از برآیند مشکلات پیش‌گفته می‌توان عنوان کرد که پذیرش دانشجو در جهان از سه روش خارج نیست:

---

۱. غلامرضا یادگارزاده، بی‌تا.

۲. نشست‌های کارشناسی در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در تاریخ‌های ۱۳۹۰/۶/۷، ۱۳۹۱/۹/۲۰ و ۱۳۹۱/۱۰/۹.

۳. برای آگاهی بیشتر در این خصوص به گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره ۷۵۵۶، آبان‌ماه ۱۳۸۴ و گزارش‌های خانه ریاضیات اصفهان، آذرماه ۱۳۸۱ و شهریورماه ۱۳۸۲ مراجعه شود.

اول - روش رقابتی یا گزینشی که در آن انتخاب پذیرفته‌شدگان از بین داوطلبان برحسب شایستگی - به شیوه مسابقه - انجام می‌شود.

دوم - روش فرآیندی یا انتخاب برحسب حد نصاب که در آن انتخاب پذیرفته‌شدگان از بین داوطلبان حائز شرط - به شیوه امتحان و در صورت کسب حداقل نمره تعیین شده - انجام می‌شود.

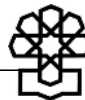
سوم - روش پذیرش آزاد یا بی‌قیدوشرط است که به‌موجب آن پذیرش دانشجو از بین داوطلبان با توجه به سابقه تحصیلی قبلی آنها انجام می‌شود. در این روش در صورت فزونی تقاضا بر عرضه و ضعف کارآیی سابقه تحصیلی یا دیگر معیارهای پذیرش، می‌توان به شیوه‌هایی همچون نوبت‌دهی و استفاده از مدل «صف» و یا ترکیبی از آنها برای انتخاب دانشجو استفاده کرد.

با این همه شایع‌ترین و در عین حال آسان‌ترین روش، استفاده از کنکور یا همان مسابقه است که در تعدادی از کشورها اعمال می‌شود.^۱

۵. در ایران نیز از بدو تأسیس دانشگاه تهران تاکنون عملاً سنجش و پذیرش دانشجو از طریق برگزاری آزمون و طی چهار دهه گذشته از طریق آزمون سراسری انجام شده است، بی‌آنکه تا قبل از دهه ۱۳۸۰ نسبت به آسیب‌های احتمالی کنکور بزرگنمایی یا ابراز نگرانی جدی شده باشد. بلکه اوج نگرانی از آسیب‌های کنکور بیشتر مربوط

---

۱. البته توجه به این نکته حائز اهمیت است که وقتی از روش پذیرش همسان در دو یا چند کشور صحبت می‌شود، باز هم این روش می‌تواند با تفاوت‌های فراوانی در جزئیات همراه باشد.

به دهه ۱۳۸۰ خورشیدی است^۱ که بیشتر گزارش‌ها و مطالعات انجام شده که مورد استناد این گزارش‌ها قرار گرفته است نیز مربوط به همین دوران است، اما نکته جالب توجه اینکه در هیچ‌یک از منابع مذکور، به‌رغم تأکید همه آنها بر آسیب‌های احتمالی کنکور^۲، ضرورت برگزاری آزمون سراسری برای پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی، هیچ‌گاه نفی شده است.

۱. در شروع این دوره تعداد داوطلبان آزمون سراسری به اوج خود رسید (۱,۴۵۸,۰۰۰ داوطلب)، حال آنکه ظرفیت‌های پذیرش دانشجو به‌خصوص در رشته‌های پرطرفدار، از رشدی متناسب با تقاضا برخوردار نبود.

۲. در منابع مورد اشاره برای کنکور آسیب‌ها و محسناتی به‌شرح زیر اعلام شده است:
(الف) آسیب‌های کنکور

- به انفعال افتادن آموزش و پرورش،

- افزایش رقابت به‌جای مشارکت بین دانش‌آموزان،

- کاهش عزت نفس و اعتماد و افزایش ترس از امتحان در بین دانش‌آموزان (از میان رفتن نشاط یادگیری و حاکم شدن اضطراب)،

- تمرکز معلمان بر محتوای آزمون به‌جای محتوای برنامه درسی (تأثیرپذیری برنامه‌ریزی از شیوه ارزشیابی و کنکور)،

- افزایش استرس و اضطراب و کاهش مسائل اخلاقی،

- توجه به آماده کردن دانش‌آموزان برای تست‌زنی به‌جای یادگیری (بی‌ارزش قلمداد شدن فکر کردن و ارزش‌دار شدن سرعت عمل)،

- ساده انگاشته شدن تعلیم و تربیت و تمرکز بر کسب نمره بیشتر به‌جای یادگیری،

- توسعه نگرش منفی نسبت به سنجش و کاهش اطمینان نسبت به تصمیماتی که براساس نتایج سنجش اتخاذ می‌شود.

(ب) محسنات کنکور

- تشویق دانش‌آموزان به فعالیت آموزشی سخت‌تر، زیرکانه‌تر و اثربخش‌تر،

- کمک به تشخیص نقاط قوت و ضعف برنامه‌های درسی دانش‌آموزان،

- تقویت مشارکت والدین در کارهای مدرسه.

۱. قانون پذیرش دانشجو، حذف کنکور از نظر تا عمل

مجلس شورای اسلامی در جلسه علنی روز چهارشنبه ۹ آبان‌ماه ۱۳۸۶ قانون پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی را که به‌صورت طرح ازسوی تعدادی از نمایندگان پیشنهاد شده بود مشتمل بر ۶ ماده و ۶ تبصره به تصویب رساند. قانون مذکور مقرر داشته بود که:

۱. پذیرش دانشجو براساس سوابق تحصیلی داوطلب و آزمون‌های سراسری خواهد بود.

۲. تأثیر سوابق تحصیلی (نتایج امتحان نهایی کشوری دروس دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی) در هر سال نسبت به سال قبل افزایش می‌یابد به‌نحوی که حداکثر تا پایان سال اول برنامه پنجم (۱۳۹۰) آزمون‌های سراسری به‌طور کامل حذف گردد.^۱

۳. از سال ۱۳۸۶ پذیرش داوطلبان ورودی به مقطع کاردانی صرفاً براساس سوابق تحصیلی مجاز است.

۴. ارتقا و بهبود سوابق تحصیلی، برای داوطلبان علاقمند، ممکن و مجاز است.

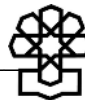
۵. برای رشته‌هایی که به سنجش مهارت‌های خاص نیاز است، برگزاری امتحان‌های عملی و استعدادسنجی علاوه‌بر اعمال سوابق تحصیلی مجاز است.

۶. کارگروهی متشکل از وزیر یا یکی از معاونان وزارتخانه‌های علوم تحقیقات و

---

۱. به تصریح قانون مذکور دولت موظف شد بسترهای لازم را جهت تحقق استفاده از سابقه تحصیلی و حذف تدریجی کنکور فراهم نماید.

فناوری، آموزش و پرورش و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، رئیس یا یکی از معاونان دانشگاه آزاد اسلامی و رئیس سازمان سنجش آموزش کشور درخصوص جزئیات امور مربوط به شرح زیر تصمیم خواهند گرفت:

- تعیین دروس تشکیل‌دهنده سابقه تحصیلی داوطلبان و میزان تأثیر هر یک از

دروس مذکور با توجه به رشته‌های دانشگاهی،

- تعیین پایه‌های تحصیلی مؤثر در سابقه تحصیلی،

- تعیین نحوه تطبیق سوابق تحصیلی داوطلبان فاقد سوابق تحصیلی،

- تعیین شیوه ارتقای سوابق تحصیلی داوطلبان،

- قبول یا رد پیشنهادهای ارائه شده از سوی دانشگاه‌ها مبنی بر تعیین دروس و

میزان تأثیر آنها در پذیرش دانشجو.

- تهیه آیین‌نامه اجرایی قانون.

۷. ابقای امتیازات و سهمیه‌های مصوب قبلی،

۸. برخورداری پذیرفته‌شدگان مشمول قانون از معافیت تحصیلی خدمت نظام

وظیفه.

۲. معوق ماندن اجرای قانون، بررسی علت یا علت‌ها

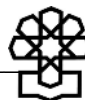
قانون پذیرش دانشجو برای دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی مصوب ۱۳۸۶/۸/۹ که

به فاصله چهار ماه از تاریخ تصویب برای اجرا ابلاغ شد،^۱ هیچ‌گاه به اجرا گذاشته نشد. در توجیه علل عدم اجرای قانون مذکور عمدتاً به فراهم نبودن سابقه تحصیلی داوطلبان به‌عنوان مهمترین دلیل اشاره می‌شود. توضیح اینکه بنابر قانون تأمین سوابق تحصیلی برعهده وزارت آموزش و پرورش قرار داشت که باید از طریق آزمونی با سؤالات یکسان و همزمان در سراسر کشور برگزار شود.

اما برگزاری امتحان نهایی کشوری، حتی اگر با رعایت استانداردهای آزمون‌ها از سالی به سال دیگر، برقراری امنیت آزمون با لحاظ ویژگی‌هایی همچون اعتبار، دقت و روائی برگزار می‌شد، باز هم امکان اجرای قانون فراهم نمی‌آمد، چراکه بخش اعظم داوطلبان کنکور را دانش‌آموختگان سال‌های گذشته تشکیل می‌دادند که فاقد هرگونه سابقه تحصیلی بودند. ضمن اینکه جبران سوابق تحصیلی از مکانیسم روشنی پیروی نمی‌کرد و قابل پیش‌بینی بود که بخش قابل توجهی از داوطلبان آزمون سراسری تمایل به جبران سوابق تحصیلی خود داشته باشند که این خود در وهله نخست مشکل اجرایی قابل توجهی برای وزارت آموزش و پرورش به‌وجود می‌آورد و از جنبه‌ای دیگر با اصل عدالت آموزشی در تعارض بود.

با توجه به گذشت پنج سال از تصویب قانون پذیرش دانشجو برای دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و اجرایی نشدن آن، جمع قابل توجهی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی (۵۰ نماینده) در تاریخ ۱۳۹۱/۱۲/۱ طرحی با عنوان «نظام سنجش و پذیرش دانشجو» با هدف «اتخاذ تدابیر لازم در جهت تسهیل و جامع‌نگری پذیرش

۱. تأخیر چهارماهه در ابلاغ قانون مصوب می‌تواند به‌عنوان شاهدهی بر مخالفت دولت با قانون موصوف تلقی شود.

دانشجو در دانشگاه‌ها»، «اهمیت بخشیدن به سابقه تحصیلی دانش‌آموزان و اصلاح ساختار آزمون سراسری» ارائه کردند که «براساس آن داوطلبان ورود به دانشگاه‌های کشور از طریق یک سنجش منطقی، علمی و عادلانه با ایجاد تنوع در پذیرش دانشجو مورد ارزیابی قرار گیرند.

اهم نکات طرح پیشنهادی نمایندگان به شرح زیر است:

۱-۲. پذیرش دانشجو برای مقاطع کاردانی و کارشناسی در کلیه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور بسته به ظرفیت رشته محل‌ها و علایق داوطلبان حسب مورد با توجه به:

الف) سابقه تحصیلی (= نمرات دروس دوره متوسطه)،

ب) ترکیبی از سابقه تحصیلی و آزمون عمومی (= نمرات دروس عمومی دوره متوسطه داوطلبان در آزمون سراسری سازمان سنجش)،

ج) ترکیبی از سابقه تحصیلی، آزمون عمومی و آزمون اختصاصی (= نمرات دروس تخصصی دوره متوسطه داوطلبان در آزمون سراسری سازمان سنجش) انجام می‌شود.

۲-۲. اصل بر پذیرش داوطلبان براساس نمرات موضوع بندهای «الف» و «ب» است و وزارتخانه‌های ذیربط باید به گونه‌ای برنامه‌ریزی کنند که پذیرش دانشجو براساس موارد مذکور، سالیانه از حداقل رشد ۱۰ درصدی برخوردار باشد، تا آنجا که با گذشت پنج سال از تصویب طرح پذیرش دانشجو صرفاً با توجه به سابقه تحصیلی صورت گیرد.

۲-۳. تعیین نوع ورود به دانشگاه‌ها، برنامه‌ریزی و ایجاد هماهنگی در امر سنجش و پذیرش دانشجو، تصویب عناوین، محتوا و ضوابط آزمون‌ها، ضوابط پذیرش دانشجو و تعیین میزان تأثیر هریک از عوامل سابقه تحصیلی و آزمون‌های عمومی و اختصاصی و... توسط شورای سنجش و پذیرش دانشجو انجام می‌شود.

۲-۴. شورای سنجش و پذیرش دانشجو از وزیر علوم، تحقیقات و فناوری (رئیس شورا) و وزرای بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و آموزش و پرورش یا معاونان ذیربط آنها، رئیس کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس، دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی، دبیر شورای عالی آموزش و پرورش و رئیس سازمان سنجش آموزش کشور (دبیر شورا) متشکل است و دبیرخانه شورا در سازمان سنجش آموزش کشور مستقر است.

۳. مقایسه طرح پیشنهادی و قانون مصوب ۱۳۸۶/۸/۹

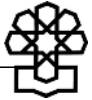
تشابهات و کمبودهای طرح پیشنهادی و قانون مصوب را می‌توان به شرح زیر

خلاصه کرد:

۳-۱. تشابهات طرح پیشنهادی و قانون مصوب

الف) استفاده همزمان از سابقه تحصیلی و آزمون‌های سراسری به عنوان عوامل سنجش داوطلبان،

ب) برگزاری آزمون سراسری در یک دوره زمانی پنج ساله،

- ج) حذف آزمون سراسری از سنجش و اتکای کامل به سابقه تحصیلی به عنوان تنها عامل سنجش داوطلبان ورود به آموزش عالی،
- د) در نظر گرفتن کمیته، کارگروه یا شورایی برای تصمیم‌گیری در خصوص روش‌های اجرایی، عنوان‌های درسی و محتوای آزمون‌ها، وزن سابقه تحصیلی و آزمون سراسری سنجش داوطلبان، تصویب معیارهای پذیرش دانشجو و ...،
- ه) باقی بودن امتیازها و سهمیه‌های قانونی برقرار شده برای گروه‌های خاص،
- و) برخورداری از معافیت قانونی برای پذیرفته‌شدگان.

۲-۳. اهم کمبودهای طرح پیشنهادی در مقایسه با قانون مصوب

- الف) به موجب قانون مصوب، کلیه داوطلبان رشته‌ها و مقاطعی که پذیرش دانشجو برای آنها از دیپلم آغاز می‌شود (همچون کارشناسی ارشد پیوسته، دکترای حرفه‌ای و دکترای پیوسته) را دربر می‌گیرد، حال آنکه در طرح پیشنهادی دامنه شمول قانون به داوطلبان دوره‌های کاردانی و کارشناسی محدود است.
- ب) قانون مصوب اجازه داده است که از سال ۱۳۸۶ پذیرش داوطلبان مقطع کاردانی (پیوسته و ناپیوسته) صرفاً براساس سوابق تحصیلی انجام شود، حال آنکه در طرح پیشنهادی چنین تخصیصی وجود ندارد.
- ج) قانون مصوب به داوطلبان اجازه داده است در صورت تمایل نسبت به ارتقا و بهبود سوابق تحصیلی خود اقدام کنند (تبصره‌های «۲» و «۴») حال آنکه طرح پیشنهادی نسبت به این موضوع ساکت است.

۴. واقعیات قابل تأمل در سنجش و پذیرش دانشجو

۴-۱. قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم تحقیقات و فناوری مصوب ۱۳۸۳/۵/۱۸ مجلس شورای اسلامی در جزء «۱» بند «ب» از ماده (۲)، «پیشنهاد ضوابط و معیارهای کلی پذیرش دانشجو به مراجع ذیصلاح» را از جمله مأموریت‌های اصلی و حدود اختیارات وزارت ذکر کرده است. در این حال ورود قانونگذار به موضوع آزمون سراسری و نقض قانون دائمی مصوب از طریق ارائه طرح‌های قانونی پی‌درپی از توجیه لازم برخوردار نیست و بی‌تردید به سست شدن بنیان قانونگذاری کمک خواهد کرد.

۴-۲. با عنایت به تبصره‌های «۱» و «۵» بند «ی» ماده (۲۰) قانون برنامه پنجم توسعه که ضوابط پذیرش دانشجو دوره کارشناسی در شعب دانشگاه‌ها و نیز نحوه پذیرش دانشجو مازاد بر سهمیه آموزش رایگان در پردیس‌های اصلی و شعب دانشگاه‌ها را به رعایت قانون پذیرش دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۸۶/۸/۱۶ موکول کرده است، تصویب طرح پیشنهادی از این حیث که به تغییر قانون برنامه منجر می‌شود، مستلزم کسب حداقل دوسوم آرای نمایندگان است.

۴-۳. آزمون سراسری ورود به دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی کشور، از این حیث که تعیین قطعی سرنوشت آینده تحصیلی داوطلبان را به «یک امتحان در یک روز» موکول می‌کند، به شدت اضطراب‌آفرین است، به جای دقت به سرعت اهمیت می‌بخشد، حدس زدن را به جای فکر کردن قرار می‌دهد و در بین مردودین ایجاد

ناامیدی می‌کند و به این لحاظ به نوعی موجد بغض و نفرت نسبت به علم دانشگاه است. با این همه افراد به سختی می‌توانند تصور کنند که نظمی که بدان عادت کرده‌اند - حتی اگر برای آنها متضمن رنج و سختی باشد - در هم ریزد و چیدمان دیگری جایگزین شود و به شکل بهتری امور را اداره کنند. طبیعتاً نظم مورد نظر هر قدر از حیث سابقه تاریخی و عرصه جغرافیایی طولانی‌تر و گسترده‌تر باشد، باورناپذیری تغییر در آن قوی‌تر است که کنکور سراسری با قدمتی بیش از ۴ دهه و سنجش متوسط سالیانه یک میلیون داوطلب کشوری مصداق کامل این اصل است.

این تغییر عادت، به‌خصوص از آن جهت مشکل‌تر به نظر می‌رسد که طی چهار دهه مورد بحث، مقررات آموزش عالی نیز برای آزمون ورودی جایگاه و وزن ویژه‌ای قائل شده است، تا آنجا که از سر گذراندن موفقیت‌آمیز تمامی ارزیابی‌های درون دانشگاهی هنگامی هنگامی به نتیجه قطعی دانش‌آموختگی و دریافت مدرک رسمی فراغت از تحصیل می‌تواند منجر شود که پیش از آن ورود دانشجو از طریق قبولی در کنکور احراز شده باشد.

علاوه بر این کنکور در پذیرفته‌شدگان ایجاد غرور می‌کند و آنها را با خطر نخبگی و نخبه‌زدگی مواجه می‌سازد.

به بیان دیگر کنکور در گذر زمان برای آنها که از سد آن می‌گذرند تنها معیّر ورود به دانشگاه نیست، بلکه گذرگاهی اعتباردهنده و عاملی برای ارتقای جایگاه اجتماعی پذیرفته‌شدگان است. پس بی‌جهت نیست که بسیاری از داوطلبان و خانواده‌های آنها به راحتی اضطراب‌آفرینی کنکور را با امید به حصول اعتبار اجتماعی

ناشی از قبولی در آن متحمل می‌شوند.

۴-۴. در کنار این آسیب‌های احتمالی، عمده امتیاز کنکور، ایجاد شوق، انگیزه و امید به جوانان برای ورود به رقابتی بالقوه سازنده، مطلوب و آینده‌ساز به‌جای دور ماندن از دنبال کردن هدف مشخص و اتلاف وقت و یا پرداختن به سرگرمی‌ها و وقت‌گذرانی‌های بیهوده و بعضاً مخرب است، که در جای خود به‌لحاظ آثار اجتماعی بسیار تعیین‌کننده و سرنوشت‌ساز می‌تواند باشد.

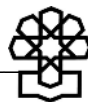
این نکته به‌خصوص از آن جهت حائز اهمیت است که ورود به دانشگاه با توجه به مقتضیات زمانی حاضر، به‌عنوان یک ضرورت عام تلقی شود که توانایی‌های عمومی افراد جامعه را افزایش می‌دهد. از این منظر توسعه آموزش عالی به‌عنوان سرمایه‌گذاری فرهنگی - اجتماعی است که تأثیر آن در اقتصاد، غیرمستقیم و از طریق افزایش معدل کیفیت نیروی انسانی جامعه، اعم از تولیدکننده و مصرف‌کننده است.

با این حال افزایش متقاضیان آموزش عالی حتی اگر به افزایش نرخ بیکاری دانش‌آموختگان نیز بینجامد، ضرورتاً نباید به‌عنوان یک معضل تلقی شود.

۴-۵. در شرایط نابرابری عرضه و تقاضا، وجود سازوکاری که بتواند ظرفیت محدود پذیرش را بین داوطلبان نامحدود توزیع و تقسیم کند، اجتناب‌ناپذیر است. در این حال صرف اتکا به سوابق تحصیلی یا نتیجه کنکور برای ورود به دانشگاه به دور از عدالت در دسترسی به آموزش عالی و به زیان تعدادی از داوطلبان است.

۴-۶. آزمون‌هایی که برای ارزشیابی دانش‌آموزان سه‌ساله پایانی دوره متوسطه برگزار می‌شود، حتی اگر به‌صورت سراسری و در مقیاس استاندارد برگزار شود، از

حیث هدف با آزمون سراسری ورود به دانشگاه متفاوت است و به این لحاظ نمی‌تواند به‌طور کامل به‌عنوان جایگزین کنکور مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

۴-۷. کارکرد آزمون‌های موصوف در بهترین شرایط معطوف به میزانی از آموخته‌ها و خصوصیتی همچون دقت، سرعت و اعتماد به‌نفس است، حال آنکه انتخاب رشته دانشگاهی - از آن جهت که تعیین‌کننده راه داوطلب به سوی آینده است - مستلزم توجه به ابعاد دیگری همچون علاقه، توانایی‌ها و استعدادهای داوطلبان است.

۴-۸. با توجه به نقش، جایگاه و مسئولیت دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی در اجرای برنامه‌های آموزشی و بهره‌گیری حداکثری از دانش، توان و استعداد پذیرفته‌شدگان، مشارکت جدی آنها و پذیرش دانشجو از ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برخوردار است.

۴-۹. با توجه به تفاوت نگرش، علائق و رفتار داوطلبان آزمون‌های سراسری از یکسو و تغییر موفقیت‌های شغلی و حرفه‌ای، تحت تأثیر تحول فناوری ازسوی دیگر، بعضاً ایجاب می‌کند که نحوه سنجش و پذیرش دانشجو از سالی نسبت به سال دیگر متفاوت باشد. برای اساس تصویب قانون در موضوع کنکور نباید از حد تعیین کلیات مربوط فراتر رود و تعیین ضوابط و معیارها و شیوه‌های اجرایی باید به مرجعی فرابخشی، آگاه و صاحب‌نظر واگذار شود.

۴-۱۰. سنجش داوطلبان ورود به دانشگاه‌ها، با توجه به رشته مورد تقاضا، تعدد رشته محل‌ها، ظرفیت پذیرش و دانشگاه‌های محلی حسب مورد می‌تواند با عنایت به سوابق تحصیلی (برآیند ارزیابی‌های نهایی انجام یافته در سه سال پایانی دوره

متوسطه) یا ترکیب سوابق تحصیلی و نمره کنکور انجام شود.

۴-۱۱. با توجه به مشکلات ماهوی و اجرایی مترتب بر جبران سوابق تحصیلی، این اقدام صرفاً از طریق شرکت در کنکور و استفاده از امتیازات مربوط برای بهبود و ارتقای نتایج ارزشیابی امکانپذیر است.

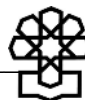
۴-۱۲. با توجه به ضرورت استفاده از مؤلفه‌های علاقه، توانمندی و استعداد داوطلبان علاوه بر نتایج ارزشیابی‌های انجام شده برای ورود به رشته‌های تحصیلی مناسب و درخور لازم است به دانشگاه‌های پذیرنده دانشجو اجازه داده شود که مؤلفه‌های مذکور را در امر پذیرش دانشجو دخالت دهند.

۵. اشکال‌های حقوقی طرح^۱

۱. اطلاق عبارت «تصویب ضوابط» در ماده (۱) از جهت تداخل در وظایف قوه مقننه محل ایراد است.

۲. عضویت اشخاص موضوع بندهای «د»، «ه»، «و» و «ز» در شورای ماده (۱) می‌تواند مغایر اصل یکصدوسی‌وهشتم قانون اساسی قلمداد شود به دلیل اینکه صلاحیت‌های شورا و ماهیت آن منوط به آن است که شورا به‌عنوان کمیسیون از چند وزیر تشکیل شود، لذا حضور اعضای غیروزییر در شورا با حق رأی خلاف قانون اساسی به نظر می‌رسد.

۱. مستند به اظهار نظر دفتر حقوقی مرکز.

۳. عبارت صدر تبصره «ع» ماده (۲) از جهت قانون‌نویسی محل ایراد است. لذا بایسته‌تر آن است که از عبارت «اولویت با ...» به جای عبارت «اصل بر ...» استفاده شود.

۴. عضویت رئیس کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی در شورای موضوع ماده (۱) می‌تواند مغایر با اصل پنجاه‌وهفتم قانون اساسی تلقی شود.

نتیجه‌گیری

۱. با توجه به مشابهت‌های طرح سنجش و پذیرش دانشجویان با قانون پذیرش دانشجویان در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور، می‌توان نتیجه گرفت که این طرح نیز در صورت تصویب به شکل فعلی در اجرا با مشکلات مشابهی مواجه باشد. زیرا صرفنظر از کاهش تعداد داوطلبان آزمون‌های سراسری از یکسو و افزایش ظرفیت پذیرش دانشجویان از سوی دیگر همچنان بین عرضه و تقاضا برای ورود به رشته محل‌های خاص و پرترفدار، عدم تعادل جدی وجود دارد و به این لحاظ به‌رغم ضرورت استفاده از سوابق تحصیلی - که البته ایجاد آن برای وزارت آموزش و پرورش می‌تواند پرهزینه و وقت‌گیر باشد - آزمون سراسری تا زمانی که تقاضای بیش از حد برای معذور رشته محل‌های خاص وجود داشته باشد، همچنان نقشی تعیین‌کننده خواهد داشت و گریزی از آن متصور نیست. به همین دلیل اولی است که به جای تبصره «۵» طرح پیشنهادی، در موضوع حذف کنکور، الزامات و روش‌هایی مورد توجه طرح قرار گیرد که به موجب آن از فشار تقاضا برای رشته‌های موصوف

کاسته شود. در این خصوص برنامه‌ریزی برای هدایت بخشی از دانش‌آموزان به سمت آموزش‌های کوتاه‌مدت فنی و جذب در بازار کار و فراهم آوردن سازوکارهای لازم برای هدایت بخشی از دانش‌آموختگان دوره متوسطه به سوی مراکز تحصیلات عالی فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی، کاستن از جاذبه دانشگاه‌های دولتی از طریق توسعه انواع دانشگاه‌های خصوصی، توزیع تراکم آموزش‌های دانشگاهی به سمت دانشگاه‌های مجازی و غیرحضوری می‌تواند به این مقصود کمک کند.

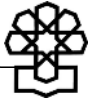
۲. با توجه به اینکه بندهای «ب» و «ج» ماده (۲) طرح به آزمون عمومی و آزمون اختصاصی اشاره دارد، که این می‌تواند شائبه برگزاری دو آزمون مجزا از سوی سازمان سنجش را ایجاد کند، پیشنهاد می‌شود در متن طرح به برگزاری آزمون واحد متشکل از سؤالات مربوط به دروس عمومی و دروس تخصصی تصریح شود.

۳. اصلاح تبصره «۴» ماده (۲) با جایگزینی عبارت «اولویت با .....» به جای عبارت «اصل بر .....» پیشنهاد می‌شود.

۴. اصلاح عبارت بند «ج» با افزودن «و» بعد از ضوابط پیشنهاد می‌شود.

۵. نظر به شرکت تعداد قابل توجهی از داوطلبان فاقد سابقه تحصیلی و یا دارای سابقه تحصیلی ناقص در آزمون سراسری، لازم است موضوع جبران سوابق تحصیلی از طریق آزمون سراسری در طرح پیش‌بینی شود.

این موضوع به خصوص از آن جهت حائز اهمیت است که اولاً امکانات آموزش و پرورش در شهرهای مختلف متفاوت است و ثانیاً بخش قابل توجهی از دانش‌آموزان دوره متوسطه چه به لحاظ فردی و چه به لحاظ خانوادگی لزوماً در موقعیتی نیستند

که آینده‌نگرانه به موضوع درس و مدرسه بنگرند. در این حال بعید نیست که دانش‌آموزانی با استعداد و توانمند به‌لحاظ فرهنگی و فکری از سابقه تحصیلی متناسبی در دوره متوسطه برخوردار نشده باشند.

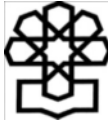
۶. در ماده (۱) طرح، صرفاً به مقاطع کاردانی و کارشناسی اشاره شده است، حال آنکه آزمون سراسری وظیفه سنجش و پذیرش دانشجو برای دوره‌های دکتری حرفه‌ای و دکتری پیوسته را نیز عهده‌دار است.

۷. نکته حائز اهمیت اینکه حساسیت موضوع آزمون ورودی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی از منظر داوطلبان و خانواده‌های آنها از یکسو و تعدد دستگاه‌های اجرایی ذینفع و ذی‌مدخل در موضوع ازسوی دیگر، پاسخگویی سازمان سنجش آموزش کشور را ایجاب می‌کند. به این لحاظ پیشنهاد می‌شود در طرح مورد اشاره سازمان سنجش آموزش کشور مکلف شود نسبت به ارائه گزارش ادواری از آزمون‌های سراسری برگزار شده به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی اقدام کند.

۸. آخرین اما نه کم‌اهمیت‌ترین نکته اینکه، برای همه روش‌های سنجش ازجمله کنکور آسیب‌هایی مطرح شده است. اما این آسیب‌ها در حد و اندازه‌ای نیست که به‌راحتی بتوان از روش سنجش به طریق مسابقه دست برداشت و بر حذف کنکور به‌دلیل آسیب‌های احتمالی صحه گذاشت، بلکه عمده‌ترین اقدام در این زمینه جستجوی سازوکاری است که بتواند این آسیب‌ها را به حداقل ممکن کاهش دهد.

منابع و مأخذ

۱. خانه ریاضیات اصفهان، مجموعه مقالات سمینار «بررسی روش‌ها و مسائل آزمون‌های ورودی دانشگاه‌ها»، آذرماه ۱۳۸۱.
۲. خانه ریاضیات اصفهان، گزارش کمیسیون‌های سمینار «بررسی روش‌ها و مسائل آزمون‌های ورودی دانشگاه‌ها»، بهمن‌ماه ۱۳۸۱.
۳. خانه ریاضیات اصفهان، گزارش نهایی سمینار «بررسی روش‌ها و مسائل آزمون‌های ورودی دانشگاه‌ها»، شهریورماه ۱۳۸۲.
۴. مرکز پژوهش‌های مجلس، طرح پیشنهادی نظام پذیرش دانشجو، شماره ۷۵۵۶، آبان‌ماه ۱۳۸۴.
۵. مرکز پژوهش‌های مجلس، بررسی نظام پذیرش دانشجو در کشور و ارائه الگوی پیشنهادی، شماره ۷۶۲۴، دی‌ماه ۱۳۸۴.
۶. مردیها، مرتضی. آسیب‌شناسی آزمون ورودی دانشگاه، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره‌های ۳۱ و ۳۲، صص ۹۱ تا ۱۲۴.
۷. یادگارزاده، غلامرضا. تحلیلی بر قانون پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش از طرح مسئله تا قانون، ۱۳۸۷.
۸. قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و کشاورزی، مصوب ۱۳۸۳/۵/۱۸.
۹. قانون پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور، مصوب ۱۳۸۶/۸/۹.
۱۰. طرح سنجش و پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور، شماره چاپ ۴۵۱ مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۱.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۲۹۸۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: اظهارنظر کارشناسی درباره: «طرح سنجش و پذیرش دانشجو در دانشگاهها و مراکز آموزش عالی کشور»

نام دفتر: مطالعات اجتماعی (گروه آموزش عالی و تحقیقات)

تهیه و تدوین‌کنندگان: احمد خدادادی، احمد داوری

همکاران: فاطمه سبزیعلی، فرهاد نصرتی‌نژاد

شرکت‌کنندگان در نشست‌های تخصصی (میز آموزش عالی): قربانعلی افشانی، عباس

بازرگان، رجبعلی برزویی، جعفر توفیقی، احمد حج‌فروش، ابراهیم خدایی، حکیمه دبیران،

سعدان زکایی، بتول سجاد، محمد سعیدی، مسعود شیدایی، سیدمهدی قمصری، حسین

کشاورز، محمدرضا مهرادفر

ناظران علمی: ایروان مسعودی‌اصل، علی اخوان‌بهبهانی

متقاضی: کمیسیون آموزش و تحقیقات

اظهارنظرکنندگان خارج از مرکز: —

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ شروع مطالعه: ۱۳۹۱/۱۱/۲۹

تاریخ خاتمه مطالعه: ۱۳۹۲/۲/۲۸

تاریخ انتشار: ۱۳۹۲/۲/۲۹